

Янгол, скинутий з небес

КУПИТИ

Роман Пера Улова Енквіста «Янгол, скинутий з небес» поєднує в собі чотири парадоксальні історії кохання. Однак центральною є розповідь про життя і любов двоголової людини-потвори Паскаля Пінона до своєї другої голови, жінки Марії. Паскаля вважають породженням Сатани. Він і є тим скинутим з небес янголом. Стиль роману — гротеск на межі з абсурдом. Попри весь морок роман наводить на роздуми про такі необхідні у повсякденні почуття, як емпатія, взаєморозуміння, підтримка і вміння прощати.

Пер Улов Енквіст

ЯНГОЛ,
СКИНУТИЙ
З НЕБЕС

роман

Переклад Наталя Іваничук

*Переклад видано за підтримки
Шведської ради з питань культури*

*The cost of this translation was defrayed
by a subsidy from the Swedish Arts Council*

SWEDISH
ARTSCOUNCIL

Enquist Per Olov

NEDSTÖRTAD ÄNGEL

NORSTEDTS

Пер Улов Енквіст

**ЯНГОЛ,
СКИНУТИЙ
З НЕБЕС**

*З шведської переклала
Наталя Іваничук*

ЛЬВІВ

УДК 821.113.6

Е-63

Пер Улов Енквіст
ЯНГОЛ, СКИНУТИЙ З НЕБЕС

Роман

З шведської переклала Наталя Іваничук

Перекладено за виданням:

Enquist Per Olov

Nedstörtad ängel

© *Per Olov Enquist 1991*

isbn 91-7297-659-4

Omslag André Hindersson

Norstedts, Stockholm

Tryck Elanders Infologistics Väst ab

Göteborg 2006

www.norstedts.se

Роман Пера Улова Енквіста «Янгол, скинутий з небес» поєднує в собі чотири парадоксальні історії кохання. Однак центральною є розповідь про життя і любов двоголової людини-потвори Паскаля Пінона до своєї другої голови, жінки Марії. Паскаля вважають породженням Сатани. Він і є тим скинутим з небес янголом. Стиль роману — гротеск на межі з абсурдом. Попри весь морок роман наводить на роздуми про такі необхідні у повсякденні почуття, як емпатія, взаєморозуміння, підтримка і вміння прощати.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

Nedstörtad ängel © Enquist Per Olov, first published
by Norstedts, Sweden, in 1985

Published by agreement with Norstedts Agency

© Наталя Іваничук, український переклад, 2022

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2022

ISBN 978-617-7654-91-8

Зміст

7	I. Зачин
12	II. Пісня про посмертну фотографію
23	III. Пісня про шахтарську лампочку
44	IV. Пісня про сувору нитку
62	V. Пісня про скинутого ниць янгола
73	VI. Коди

І . ЗАЧИН

Досі зберігаю одну з маленьких дивних записок хлопчика. На цій — лише три слова: «Видихаю своє обличчя». Молитва?

Прокинувся о 3.45, сон досі яскравий і живий. Мимоволі торкнувся пальцем обличчя, щоки.

Відповідь була так близько.

Встав.

Над морем висів дивовижний ранковий туман, сутінь розсіялася, залишивши по собі сіру пелену, не білу, а наче притрушену темрявою. Туман висів за якихось десять метрів над поверхнею води, лискучою і незрушною, наче ртуть. Птахи спали, занурившись у пір'я і в свої сни. Чи птахам сняться сни? Туман стелився так низько, що виднілася лише вода й птахи, протилежного берега мовби й не було, тільки безмежна, чорна, непоорушна гладінь і пустка.

Крайня межа. І птахи, занурені в свої сни.

Раптом рух, птах здійнявся у повітря. Звуку не чути, я лише бачив, як він черкав крилами поверхню, відірвався, злетів навскоси вгору: це сталося несподівано, так легко, мов у невагомості. Я бачив, як він здіймався дедалі вище, пірнув у пелену туману й зник. Безгучно.

Я завмер, чекав, але нічого більше не порушило тиші, зовсім нічого. Мабуть, саме так було, коли помер

Пінон. Мов птах, який злітає, пнеться вгору й раптом зникає.

Вільний. Чи самотній. Вісім хвилин — це довго? Він полишив Марію, і вісім хвилин вона була сама.

Я записую у щоденнику: «Посмертна фотографія. Раптом він бачить самого себе».

Знак.

Коли Брехт приїхав до Рут Берлау у психіатричну лікарню в Нью-Йорку, щоб забрати її додому, вона поставила вимогу, щоб він забрав і всіх пацієнток з її палати. Він відмовився, і вона залишилася. — Ліпше разом із засудженими, ніж із виправданими.

Вона жила тільки ним. Спершу це було наче й правильно, єдиний можливий спосіб жити. А потім ураз стало несуттєво. Як це трапилося, вона й не збагнула до пуття, просто раптом обернулася сухою зміїною шкірою, покинутою на лісовій галявині. Він її більше не бачив. Ніби її й не існувало. А вона хотіла, щоб її бачили. Людина може жити сліпою, сліпі теж люди.

Але невидимий стає нічим.

Людина не може жити як зміїна шкіра.

Усе, чим вона була, пройшло через нього. Та вона так і хотіла. І він сказав: залежність — уже не кохання.

Зміїна шкіра — не людина. Тоді вона плюнула йому в обличчя, на очах в усіх.

Тепер ретельно записую всі сни. Важливо помітити зміни в снах.

Намагаюся згадати старий сон, в усіх дрібницях.

Здається, було так. Чоловік у крижаній могилі, я не знав, хто він, лежав з розплющеними очима, непорушно втупившись у сірий простір. По його обличчю стікала відтепла вода й замерзала; все лице вкрилося тонкою, прозорою крижаною скоринкою. Крізь неї він

міг бачити окрушини начебто знайомих речей: крижані брили, сірі хмари, птаха у високості, який рухався мовби тінь; однак скоринка була поганим склом, тож він не мав цілковитої певності, що саме бачив. Усе раптом перестало існувати, коли він помер, але однаково не міг бачити виразно, ще доки жив. Коли випав сніг, стало зовсім непрозоро, і деталі зникли: нарешті він здобув свободу. Останнє, що він побачив, був альбатрос високо в небі — якщо то справді був альбатрос.

Йому він видався павуком, який поволі повз по його обличчю. То старий сон.

К., його дружина і я домовилися про зустріч у його приймальні. Нам треба було разом владнати справи після смерті хлопчика, відіслати його особисті речі родичам. Коли я прийшов на зустріч, решта двоє вже були там.

Вони стояли в темряві, на тлі світлішого вікна, обійнявшись, і здавалися єдиним цілим силуетом. Того вечора його дружина гнівно накинулася на мене. Досі пам'ятаю її обличчя, спотворене люття, зовсім близько до мого, потік слів і звинувачень, яких я спершу не збагнув.

Справді, я нічого не розумію. Але я намагаюся, достоту, вперше намагаюся, слово честі. Якби вона слухала мене, то й сама усвідомила б це.

— Коханню неможливо пояснити! — кричала вона.

Та якщо не намагатися, якби ніхто не намагався, то де б ми опинилися?

Порятунок Паскаля Пінона з шахти. Альбатрос кружляв угорі, ніби з високості тисячі метрів хотів означити місце, подати знак. Він крутив на всі боки великою головою з чубчиком, наче хотів сказати: он там, не бійтеся.

Провідник уже ввійшов в отвір шахти, стояв при вході, нетерпляче розмахував руками, мовби розтрижений або просто наляканий. Шідлер нерішуче перемінявся назовні. Піт котився по ньому градом. Унизу, в шахті, — Шідлер це знав, — жив монстр, і він його боявся. Не хотів іти, хоча знав, що мусить.

Але таки відважився. Півгодини вони поволі спускалися дерев'яними східцями, розминаючись з анонімними тінями, що піднімалися з шахти. І мовчали.

Нарешті дійшли.

Спершу він нічого не бачив. При слабкому світлі шахтарського ліхтарика виднілися самі лиш невиразні тіні. Потім у центрі вималювалася доволі конкретна тінь, яка ворушилася майже як жива істота. Світло ліхтарика вихопило з темряви грот, розширення галереї приблизно чотири на три метри і загату з дощок, заповнену сіном та ганчір'ям, точніше важко було сказати. Можливо, то були шматки шкіри або ковдри.

Тінь на лежанці заворушилась і сіла.

— Це не людина, — промовив провідник.

То була істота з чимось схожим на голову, на чорному проваллі обличчя блищали очі. Майже вся голова заросла волоссям. Під головою — тіло, подібне на кінський круп, і кінцівки, які закінчувалися... долонями чи копитами? Неможливо роздивитися. Раптом у ніс вдарив сморід, важкий, ядучий сморід, від якого забило подих.

— Це не людина, — повторив провідник.

Голова істоти обмотана ганчіркою. Радше чорною, зваяною масою, що колись була ганчіркою. Провідник ступив крок, почав смикати за обвислий кінчик шмаття. Істота запанікувала, відбивалася, обхопивши руками голову. Провідник далі тягнув.

— Він соромиться. Завжди так поводитьься, бо соромиться показати своє обличчя.

Раптом один клаптик відклеївся, потім ще один і ще.

Почувся гортанний стогін, мов рик до смерті наляканого звіра чи передсмертний хрип бика. Зрештою, все шмаття відвалилося, провідник тріумфально підніс його догори, спокійно й невблаганно освітив ліхтариком постать, яка важко осунулась у темну сіру масу, чи то сіно, а чи обривки ковдри.

Тепер було виразно видно, що то. Надто виразно.

— Це — породження Сатани, — сказав провідник. — Не людина. Ми впіймали його, коли він упав.

Дивина: досі не розвидніло. Озеро чорне. І туман не розсіявся. Я, майже не дихаючи, рахую секунди. Так мало бути. Вперше сама.

Вісім хвилин сама.

II. ПІСНЯ ПРО ПОСМЕРТНУ ФОТОГРАФІЮ

Раніше в мене було всього лише три сни. Я завжди думав, що з людиною, якій сняться лише три сни, щось негаразд. Я не маю на увазі звичайні сни, ті, у яких продовжується минулий день і які відлунням б'ються у темряві. Я кажу про справжні сни, дуже виразні, а тому їх неможливо збагнути.

Мені довго снилися лише три. Людина лише з трьома снами померла, мабуть, дуже рано, майже зародком, залишивши по собі хіба що тіло.

Один із них маніакально повторювався. Я з незнайомою жінкою, бреду засніженими полями десь на російських загумінках. Сонце високо. Жінка дивиться на мене, сміється, підбирає крижинку. І чимось гострим видряпує на ній контур птаха.

Потім підносить крижинку до губ, дмухає на неї. Крижана пташка поволі зникає. Трохи тепла, і витвір мистецтва щез. Що це означає?

Останнього року до снів додався Пінон. Вони з'являються дедалі частіше. Часто переплітаються зі старими. Він — крихітна фотокамера-кулька, яка опускається у мене, спостерігає за мною і моїми снами зсередини, приязно й критично.

Далі розмовляє зі мною устами Марії.

Ось, наприклад: дуже короткий сон з Піноном. Ми йдемо, тримаючись за руки, вулицею чужого міста. Уві

сні я наче зовсім маленький, іще зовсім хлопчик, і все ж наші стосунки незрозумілі: чи це дитина — батько, а чи батько — дитина? Я все впізнаю, я всередині свого сну, який сам по собі очевидний і водночас новий. Пінон озирається на мене, повертає голову з великим шахтарським ліхтариком на чолі, я бачу, як ворухнуться Маріїні губи, але ще нічого не чую.

Та все ж розумію: мене пробачено.

Милосердя. Як усе просто буває.

Коли ховали хлопчика, нас було четверо разом зі священником. Священник, я, К. і його дружина.

Троє близьких, можна, мабуть, сказати, хоча не зовсім так. Близькі. Хіба він не мав інших, тобто справжніх?

Кладовище в Уппсалі, найзахідніше й найновіше, там іще не встигли вирости дерева, далі за ним — рівнина; я завжди думав, що жоден покійник не захоче там оселитися. Поволі стихав теплий, чіпкий дощ, священник, очевидно, не знав, кого ховає; він виголосив звичайну надгробну промову, яку виголошують за надто рано померлими молодими людьми — нечувані нісенітниці про те, як це жахливо, коли відходять юні.

Я стояв навскоси позаду К. і дивився на нього. Він не плакав і не підспівував псалом, а я думав: як же шалено він ненавидів цю дитину, чи ким назвати мертве тіло внизу. Ну, так, дитину... Як жахливо він ненавидів колись цього хлопчика, з такою холодною, відчайдушною лютю, якої мені ніколи не забути.

А потім: незбагненне в його любові.

Його дружина, мабуть, мала рацію. Я небагато розумію. Але я намагаюся, вперше по-справжньому намагаюся. Вона повинна нарешті це збагнути.

Юний хлопець пішов з життя. І далі: про жорстокість і несправедливість, проспівали псалом і... згорнули псалтир. Усе закінчилось.

Я подумав: що сталось би, коли б я нагадав, що цей юний самовбивця позбавив життя ще двох молодих, тобто тепер уже мертвих, людей?

Ніяких близьких, лише ми. Певно, вони соромились. Я, до речі, сумніваюся, чи були в нього близькі. Бути близьким важче, це не біологія. Так, певно, ми таки були близькими, принаймні один з нас.

На підлозі сидить кішка, за півтора метра від мене, спостерігає за мною. Я виходжу в іншу кімнату, вона — слідом, знову сідає на такій самій відстані. Намагаюся погладити, відступає.

Вона не може без мене жити, але й не дозволяє себе торкатися. Все непросто. Хто сказав, що буде просто?

Хлопчика знайшли мертвим у камері. Він насунув на голову пластиковий пакет і затягнув його; цього разу йому це таки вдалося, шкідливе повітря не змогло розірвати оболонку й наповнити хлопчика своєю смертельною отрутою.

Зателефонували К. Він зателефонував мені. Коли я прийшов, вони з дружиною вже були там. Панувала тиша, нічого особливого, видно ж було, що сталося. Під кінець одна рука щосили вгатила в стіну, друга таки спромоглася втримати її. Я нічого не хотів говорити, вони — також. Я припускав, що є доволі запитань, невизначених і безсенсовних, про те, навіщо потрібне людське життя і що означає бути людиною. Недобрі запитання, а якщо не знаєш відповіді, то стає й зовсім зле. Це ж не точна математика, неможливо скласти один плюс один, хоча нам усім цього дуже й хотілось би.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ